

Д-р Владимир Сотиров, председател на Софийското психиатрично общество: Психично болните живеят в потресаваща мизерия

Здравното министерство поддържа система на анонимност и липса на контрол в психиатриите

Емилия Антова; www.vestnikataka.com

Д-р Владимир Сотиров е роден 6.02.1969 г. в Дупница. Завършил медицина в Медицински университет - София през 1995 г. От 1996 г. до 2002 е работил в Държавна психиатрична болница "Св. Иван Рилски" - Нови Искър. Има специалност по психиатрия от 2001 г. Допълнителни специализации по когнитивно-поведенческа психотерапия и психосоциална рехабилитация. През периода 2001-2005 г. е ръководител на демонстрационен проект към Националната програма за психично здраве. Д-р Сотиров е член на Българската психиатрична асоциация и председател на Софийското психиатрично общество.

-Г-н Сотиров, твърдите, че психиатричните болници работят като затворени системи, а това ще доведе до израждането на системата и до нейното умиране. Как се стигна до това положение?

- Психиатричните болници са създадени по модела на приютите, за да могат в тях да бъдат изолирани и отстранени хората с психични разстройства и да бъдат далеч от очите на обществото - това е замисълът. По времето на комунизма този модел на "грижа" масово е бил насърчаван и развиван, защото се е считало, че такива хора нямат място в социалното общество. Знаете за практиките за политическа злоупотреба с психиатрията, за масово прибиране на хората с психични заболявания, които са диспансеризирани по време на социалистически празници, за да не застрашат светлия комунистически строй. Дълги години психиатрията не е разполагала с методология за организиране на лечението, рехабилитацията и грижите на хората с тежки психични разстройства в общността, а след 1989 г. нещата не се промениха особено. Сега има чисто политически тенденции - декларации и намерения, но няма воля за промяна, тъй като предубежденията към хората с психични разстройства се оказват дълбоко вкоренени. Десетилетия наред е насаждана илюзията, че те са опасни и трябва да бъдат отстранявани. Изведнъж се появяват проевропейски ориентирани ентузиастични и започват да проповядват нещо съвсем различно. Необходимо е повече да се работи с нагласите на обществото, преди да се развие модерната психиатрия, която се нарича психиатрия в общността - хората получават лечение, помощ и грижа там, където живеят, без да са изолирани в институции.

В София, която е 2 млн., до момента има създаден един център за социална рехабилитация и интеграция с капацитет 25 души. В момента се работи по проект за защитено селище за 8 души в Слатина и дневен център за 25 души. Хората с тежки психични увреждания от София са пръснати из цяла България - в Силистренско или в Смолянско, настанени в социални домове, често бивши казарми или работнически

общезития, обикновено извън населените места, често в гората или в планината, където живеят при мизерни условия и са третирани като животни. А негативната среда задълбочава дефицита и уврежданията.

- Какво е състоянието на държавните психиатрични болници към момента?

- В страната има 12 психиатрични болници с 2800 легла и 12 психиатрични диспансери с 1500 легла. Освен тях има още около 100 легла, разпределени в десетина отделения към многопрофилните болници и 5 университетски психиатрични клиники. Общо броя на леглата във всички структури е над 5000 за 2007 г., което означава, че те представляват повече от 10% от всички легла в страната (общо 45 000). Това е изключително много спрямо останалите легла, но тези 10% са оставени извън общата система на здравеопазването - за тях не се сключват договори с НЗОК, няма клинични пътеки, те са на специален режим и обичайните механизми за управление и контрол не важат за тях. Това пречи и реформите в психиатрията изостават от тези в другата част на здравеопазването. И докато за другите болници има механизми за управление на качеството на услугите и подобряването им, за психиатричните болници такива механизми не могат да бъдат прилагани, не се въвеждат съвременни управленски практики. Затова ние настояваме за създаване на настоятелства към тези болници.

- Кой финансира психиатриите?

- Финансирането е директно от Министерството на здравеопазването, но никой не знае за какви цифри става дума. Не може публично лечебно заведение да не се отчита публично и никой от гражданите да не знае как се харчат там парите - няма борд на директорите нито друга форма за колективен контрол, включително с участие на представителите на гражданите, на пациентите и техните близки. Болниците се управляват еднолично от директорите, които се отчитат пряко на министъра на здравеопазването. Стига се до информационен дефицит, а културата на притворство и анонимност създава условия за извращаването на системата.

- Има ли достатъчно специалисти в системата?

- Лекарите стават все по-малко. Младите не искат да идват в психиатрията - условия са лоши и тежки. Заплащането е ниско - около 400 лв. чисто за тези, които нямат специалност. Сестрите не вземат и 300 лв., да не говорим за доходите на санитарите. Не зная как се справят екипите на тези заведения - вероятно с пренатоварване на персонала и прегаряне на тези, които остават в системата. По този начин с работещите в психиатриите се злоупотребява и те се превръщат в жертва на липсата на политическа воля за промяна.

- Изготвихте петиция за промяна в Закона за лечебните заведения. Това ли е пътят?

- Един от възможните пътища, не знаем дали ще проработи, но сме оптимисти. От години лобираме в тази посока, защото сме идентифицирали проблема - липсата на истинска промяна. Фактът, че не се случва нищо и нещата се задълбочават в системата, ни кара като граждани да предприемем действие, макар и малко. Ако не направим нищо, нещата ще се задълбочават все повече, докато системата не се сгромоляса един ден и ще се стигне до радикална промяна - закриване на болници. Ако това се случи, при липсата на развита система за комплексно извънболнично лечение и грижи, както е сега, единствените потърпевши ще бъдат пациентите.

- Как бихте описали психическото състояние на българина към момента и промените в него в какви посоки са?

- Няма валидна статистика, но от това, което виждам, прави впечатление все по-сериозно изразена неспособност на хората да контролират агресивните си и автоагресивни импулси - включително бързото каране на коли, злоупотребата с алкохол, липса на толерантност и търпимост, изразявани чрез иронично пренебрежение

и раздражителност към различieto, завист и саботиране на инициативност чрез противопоставяне и директна агресия, но също така и чрез пасивност и липса на подкрепа и взаимопомощ. Зверското шофиране е несъзната изява на агресивните ни импулси. То може да бъде израз на сериозни психологически конфликти и тежки фрустрации, които генерират невротична енергия и в повечето случаи е признак за нарушено психическо здраве.

- С какви проблеми идват в последно време при вас хората.

- С тревожни разстройства, натрапливости, фобии, с депресивни разстройства.

- Във вашия център "Адаптация" работите с метода психологическо консултиране - в кои случаи то помага?

- При преживяването на различни екзистенциални кризи или кризи на развитието - брачни кризи, проблеми във взаимоотношенията между членовете на едно семейство или с партньора. При значими житейски проблеми - когато на изпитание са подложени адаптационните възможности на човека.

Разбирането за успех много се е променило - то се задава от съвременната култура като изискване и е по-високо от тези при предишните поколения: измерва се в материални критерии, а не в духовни и морални. Днес е много важно да успееш и това придобива понякога патологични измерения. Колкото по-високи са тези изисквания, толкова по-високо е напрежението - трябва да се мобилизираме на 120%, но толкова по-малка е вероятността да ги постигнем.

- Толерантно ли е обществото към хората с психични проблеми?

- Съществува силна психиатрична стигма. Няма тенденция към по-голяма толерантност, има подкрепа, но отношението продължава да е противоречиво.

Навсякъде, където има служби и центрове за рехабилитация, екипите срещат съпротива от страна на местната общност: чудесно, но да не е в нашия квартал.